

Росуллоҳнинг шер тўғрисида айтган гаплари ҳақида келган боб.

﴿ باب ما جاء في صفة كلام رسول الله في الشعر ﴾

صلى الله عليه وسلم

[Ўзбекча – Uzbeking – الأوزبكي]

Абу Ийсо Муҳаммад ибн Ийсо Термизий

Таржимон: Абдуллоҳ Шариф

Нашрга тайёрловчи: Шамсиддин Даргомий

2009 - 1430

islamhouse.com

﴿ باب ما جاء في صفة كلام رسول الله في الشعر ﴾

صلى الله عليه وسلم

« باللغة الأوزبكية »

أبو عيسى محمد بن عيسى الترمذي

ترجمة: عبد الله شريف

تحرير: شمس الدين درغامي

2009 - 1430

islamhouse.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على خير خلقه محمد وعلى آله وصحبه أجمعين. أما بعد:

Бу “шамоили муҳаммадия”дан ўн тўққизинчи дарсимиз бўлиб бу дарсда битта бобда келган ҳадисларни ўқиб ўрганамиз иншааллоҳ!

37- باب ما جاء في صفة كلام رسول الله في الشعر وفيه 11 حديثا.

Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васалламнинг шеър айтишлари ҳақидаги боб. Бу бобда ўн бирта ҳадис ривоят қилинади. Аввалом бор шуни эслатиб ўтиш керакки Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам араб қабилаларининг ичида шеърят бобида энг моҳир шоирлар қабиласига мансуб бўлишларига қарамай, шеър ёзишни асло билмасдилар. Чунки Оллоҳ таоло у зотнинг ҳаққиларида шундай марҳамат қилади:

وما علمناه الشعر وما ينبغي له إن هو إلا نكر وقرآن مبين

69—70. (Муҳаммадга) шеър ўргатмадик ва (шоирлик) унинг учун дуруст эмасдир.

Изоҳ: Зотан Муҳаммад алайҳис-салом модомики Оллоҳ таоло томонидан юборилган пайғамбар эканлар, демак фақат ва фақат рост сўзламоқлари лозим. Шеърят эса ўз кўтаринкилиги, муболагалари билан (яъни ўз табиати билан тўла маънодаги) ростгўйликни кўтара олмайди. Билгакс шоирларнинг эътирофларича ҳам шеърнинг энг ширини энг ёлғондир. Бинобарин, ўз умматларига бир умр амал қилиб ўтишадиган дин арконларини ўргатадиган ва гайб олами, охират диёри ҳақида хабар берадиган пайғамбар шоир бўлиши дуруст эмасдир. Аммо бу сўзлардан шеър ёзиш дуруст эмаслиги келиб чиқмайди, балки ислом равнақи ва қалбларни юмшатиш учун айтилган шеърлар гоят бебағодир ва ажр-мукофотсиз қолмас.

241 – حدثنا علي بن حجر حدثنا شريك عن المقدم بن شريح عن أبيه عن عائشة رضي الله عنها قالت قيل لها هل كان النبي يتمثل بشيء من الشعر قالت كان يتمثل بشعر ابن رواحة ويتمثل ويقول ويأتيك بالأخبار من لم تزود

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади, у зотга Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам шеър айтганмидилар?- дейилади. Шунда у онамиз Пайғамбар

саллаллоҳу алайҳи васаллам ибн Равоҳанинг шеръларини ёдга олиб айттардиларки: Сенга хабар келтурур ул одамийки! сен унга бермаган эдинг! бунда ёрдаминг.

Изоҳ: Демак у зот бошқа шоирлар тўқиган шеърларни айттар эканлар. Гарчи ўзлари шеър тўқишига қодир бўлмасалар ҳам, модомики бу шеърларда ислом учун нусрат бўлар экан.

242 – حدثنا محمد بن بشار حدثنا عبد الرحمن بن مهدي قال حدثنا سفيان الثوري عن عبد الملك بن عمير ثنا أبو سلمة عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله إن اصدق كلمة قالها الشاعر كلمة لبيد ألا كل شيء ما خلا الله باطل وكاد أمية ابن أبي الصلت أن يسلم

Абу Ҳурайра розияллоҳу анхудан ривоят қилинади айтадиларки: Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам айтдиларки: Шоирлар айтган сўзларнинг энг гўзали шоир Лабиднинг шеърдир. У айтадики: Эй огоҳ бўлинг! Оллоҳдан бошқа ҳамма нарса ботилдир!. Ва шоир Уммая ибн аби ал-Солт ҳам исломга киришига андаккина қолган эди.

Изоҳ: Мулла Али қори айтадиларки: Лабид Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига ўзининг қавми тарафидан элчи бўлиб келган эди. Сўнг Куфа шахрига бориб ўша ўлкада ҳаётининг охиригача истиқомат қилди. Шоир жоҳилия даврида ҳам, исломни қабул қилгандан сўнг ҳам, ҳурмат-эътиборли, шеър ёзишда моҳир шоир сифатида саналган. Лекин қуръонни эшитгандан кейин, шеър ёзишдан тийилиб, менга қуръон кифоядир! -деган экан.

243 – حدثنا محمد بن المثنى قال أنبتنا محمد بن جعفر حدثنا شعبة عن الأسود بن قيس عن جندب بن سفيان البجلي قال أصاب حجر إصبع رسول الله فدميت فقال ... هل أنت إلا إصبع دميت ... وفي سبيل الله ما لقيت ...

Жундуб ибн Суфён ал-Бажалий айтадиларки: Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васалламнинг бир бармоқларига тош тегиб кетиб, қон оқди. Шунда у зот, Эй қонаган бармоқ! Сенга келган бу бало! Оллоҳ йўлидадир! –деб. Бир шоирнинг шеърини ўқиган эканлар.

Изоҳ: Бу жароҳатланган бармоқлари оёқ бармоқлари эди.- дейди баъзи уламолар.

244 – حدثنا ابن أبي عمير حدثنا سفيان بن عيينة عن الأسود بن قيس عن جندب بن عبد الله البجلي نحوه

Имоми Термизийга Жундуб ибн ал-Бажалийдан ибн аби Умар ҳам шу ҳадисни ривоят қилган эканлар.

245 – حدثنا محمد بن بشار حدثنا يحيى بن سعيد حدثنا سفیان الثوري حد ثنا أبو إسحاق عن البراء بن عازب قال قال له رجل أفررتم عن رسول الله يا أبا عمارة فقال لا والله ما ولى رسول الله ولكن ولى سرعان الناس تلقتهم هوزان بالنبل ورسول الله على بغلته وأبو سفیان بن الحارث بن عبد المطلب آخذ بلجامها ورسول الله يقول ... أنا النبي لا كذب ... أنا ابن عبد المطلب ...

Ал-Баро ибн Озибдан ривоят қилинади айтадиларки: Бир киши у зотга айтган эканки: Эй Або Умора! сизлар ҳунайн ғазоти куни Пайғамбар алайҳиссаломни ташлаб қочиб кетганмидинглар? Шунда у зот айтдиларки: Йўқ! Оллоҳга қасам ундай қилмаганмиз. Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам қочмадилар. Лекин одамларнинг енгилтакларигина майдонни ташлаб қочдилар. Ҳавозин қабиласи уларни ўққа тутган эди. Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам эса ҳачир эшакларини минган ҳолда эдилар. Суфён ибн ал-Ҳорис ибн Абдулмутталиб эшакнинг юганидан ушлаб олган эди. Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам эса мен ҳақ пайғамбардирман! Ёлғончи эмасман! Абдулмутталибнинг ўғлидирман! -деб турардилар.

Изоҳ: Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам шундай довжурак эдиларки, жанг майдонида ёлғиз ўзлари қолсалар ҳам, ортга қочмаган эдилар. Бу эса у зотнинг чинакам пайғамбар эканликларига яна бир бор далилдир. Саҳобалардан ривоят қилинишича айтадиларки: Агар жанг авжига чиқиб, уруш қизгин бўлиб, хавф-хатар кучайса, бизлар Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васалламнинг ортларига чекиниб уруш қилар эдик. У зот эса уруш майдонига шахтам кириб борар эдилар.

246 – حدثنا إسحاق بن منصور ثنا عبد الرزاق حدثنا جعفر بن سليمان أنبتنا ثابت عن أنس أن النبي دخل مكة في عمرة القضاء وابن رواحة يمشي بين يديه وهو يقول ... خلوا بني الكفار عن سبيله ... اليوم نضربكم على تزييله ... ضربا يزيل الهام عن مقيله ... ويذهل الخليل عن خليله ... فقال له عمر يا ابن رواحة بين يدي رسول الله وفي حرم الله تقول الشعر فقال النبي خل عنه يا عمر فلهي أسرع فيهم من نضح النبل

Анас ибн Моликдан ривоят қилинади айтадиларки: Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам Маккага умранинг қазосини ўташ учун кирганларида, ибн Равоҳа у зотнинг олдиларига тушиб, шундай –дер! эди: Эй! Кофирлар авлодлари! Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васалламнинг йўлларини тўсмангиз! асло агар тўсқинлик қилсаларингиз, сизларга шундай уруш қиламизки! бошларингни танангиздан жудо қиламиз! дўстни дўстан ажратамиз!. Шунда Умар розияллоҳу анҳу айтдиларки: Эй! ибн Равоҳа Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдиларида, Оллоҳнинг ҳарам ерида шеър айтасанми? Пайғамбар саллаллоҳу

алайҳи васаллам айтдиларки: Қўй эй! Умар, чунки шеър уларга камонларнинг ўқидан ҳам қаттиқроқ ботади.

247 – حدثنا علي بن حجر أنبأنا شريك عن سماك بن حرب عن جابر بن سمرة قال جالست رسول الله أكثر من مائة مرة و كان أصحابه يتناشدون الشعر ويتذاكرون أشياء من أمر الجاهلية وهو ساكت وربما تبسم معهم

Жобир ибн Самурадан ривоят қилинади айтадиларки: Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга юз мартадан ортиқ ўлтирганман, асҳоб киромлар у зотнинг ҳузурларида шеърлар айтишиб, жоҳилия даврида бўлиб ўтган қизиқ ҳодиса ва воқеаларни зикр қилишар эди, у зот эса уларнинг сўзларига кулоқ тутиб, гоҳо табассум ҳам қилиб кўяр эдилар.

Изоҳ: Дастлаб айтиб ўтганимиздек шариатимиз мусулмонларни фақат жиддийликка буюриб, уларни ўзаро ҳазил-мутойибалар қилишдан қайтармайди, балки вақти-вақти билан кўнгил очди суҳбатлар қуришларига руҳсат беради, ва бўлиб ўтган воқеаларни эслаб гаплашишларидан ҳам манъ қилмайди. Чунки бу нарсалардан инсон беҳожат бўла олмайди. Саҳобалар уйлари тор, кўпинча бир хонадан иборат бўларди. Агар меҳмон келгудай бўлса, кўча эшиклари олдидаги суппада ўлтиришарди. Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам уларни бу ўлтиришдан қайтарганларида, улар ё Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам суҳбатлашиш учун мана шундай мажлис қурмоқдан ўзга чорамиз йўқ! дейишди. Яъни саҳобалар Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васалламнинг қайтарувларидан бўлган мақсадни тўғри тушуниб етганликлари сабабли у зотдан бу борада бошқа йўл-йўриқ кўрсатишларини илтижо қилгандек бўлдилар. Шунда Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам уларга суҳбат мажлисининг одобларини ўргатиб қўйдилар. Уламолар бу мажлис диний суҳбат учун бўлмаган эди. Балки шунчаки ўзаро бўлиб ўтган воқеаларни эслаб, мароқли қиссаларга кулоқ тутуши учун эди. Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам бунини жуда яхши билар эдилар. Демак бу суҳбатдан мутлоқ қайтармасликлари мана шундай мажлислар қуриш жоизлигига яққол далилдир. Динимизда гулув-чуқур кетиши ё ўта енгилтаклик қилиши йўқ! Балки ислом дини инсониятни ҳамма манфаатларини кўзлаб, назаридан асло чет қолдирмайдиган диндир!

248 – حدثنا علي بن حجر أنبأنا شريك عن عبد الملك بن عمير عن أبي سلمة عن أبي هريرة عن النبي قال أشعر كلمة تكلمت بها العرب كلمة لييد ألا كل شيء ما خلا الله باطل

Абу Хурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади айтадиларки: Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам арабларнинг энг чиройли шеъри шоир Лабид айтган шеърдир. У Эй огоҳ бўлинг! Оллоҳдан бошқа ҳамма нарса ботил ва эътиборга арзимасдир.-деган эди.

249 – حدثنا احمد بن منيع ثنا مروان بن معاوية عن عبد الله بن عبد الرحمن الطائفي عن عمرو بن الشريد عن أبيه قال كنت ردف رسول الله فأنشدته مائة قافية من قول أمية بن أبي الصلت الثقفى كلما أنشدته بيتا قال لي النبي هيه حتى أنشدته مائة يعني بيتا فقال النبي إن كاد ليسلم

Амр ибн ал-Шарид оталаридан ривоят қиладилар, оталари айтадиларки: Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга маркабга мингашиб олган эдим, у зотга Умая ибн аби ал-Солтнинг шеърларидан ўқиб бердим, қачон бир шеърни айтсам, яна келтир! – дер. эдилар. Ҳатто шу тарзда юздан ортиқ байт ўқидим. У зот айтдиларки: Уни исломга киришига озгина қолган эди.

Изоҳ: Уламолар айтишларича Умайя ибн аби ал-Солт жоҳилия даврида яшаган, ислом зоҳир бўлишидан озгина олдин вафот этган, буюк шоир ва ақлли ҳақпарвар инсон бўлган экан. Шунинг учун унинг шеърларида адолатпарварлик, инсонийлик гоёлари акс олган. Лекин Оллоҳ таолонинг азалий иродасида уни мусулмон бўлиши битилмаган экан. Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам бошқа ривоятларда у ҳақда шеъри мусулмон бўлиб, ўзи ислом аҳлидан бўлмади.- деган. эдилар.

250 – حدثنا إسماعيل بن موسى الفزاري وعلي بن حجر والمعني واحد قالا أنبتنا عبد الرحمن بن ابي الزناد عن هشام بن عروة عن أبيه عن عائشة رضي الله عنها قالت كان رسول الله يضع لحسان بن ثابت منبر ا في المسجد يقوم عليه قائما يفاخر عن رسول الله أو قال ينافح عن رسول الله ويقول رسول الله إن الله تعالى يؤيد حسان بروح القدس ما ينافح أو يفاخر عن رسول الله

Оиша онамиздан ривоят қилинади айтадиларки: Росулulloҳ саллаллоҳ алайҳи васаллам Ҳассон ибн Собитга масжидда минбар кўйиб берардилар, Ҳассон минбарга чиқиб, Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васалламнинг қадрларини кўтарувчи мадҳия шеърларни ўқиб, у зотни кофирларнинг таъналаридан ҳимоя қилар эдилар. Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам эса, Оллоҳ таоло Ҳассонни Жаброил алайҳиссалом ила мададлаб туради, модомики Ҳассон Оллоҳнинг Росулини ҳимоя этар экан. -деб турардилар.

251 – حدثنا إسماعيل بن موسى وعلي بن حجر قالا ثنا ابن أبي الزناد عن أبيه عن عروة عن عائشة رضي الله عنها عن النبي مثله

Бу ҳадис ҳам аввалги ҳадиснинг айнан ўзидир. Шу ерда дарсимизга якун ясаб Оллоҳ таолодан Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васалламнинг қадр-қимматларини тушунишни истамаган ноинсоф, жафокаш инсонларнинг азиятларидан асрашини сўраб, бизларни ҳам у зотнинг иззат-шарафларини ҳимоя қилиш йўлида фидоийлардан қилишини тилаб қоламиз.

وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين وسلم.